

Historisk fra bunnen

Medlemsbrev for Norsk Dykkehistorisk Forening

Årgang 5 nr. 3

Oktober 2015

Foreningens 15 årsjubileum.

Arrangementkomiteen med Kåre Segadal som leder hadde lagt opp til en flott feiringen i Bergen lørdag 26. september.

Vi startet opp på Bergen Sjøfartsmuseum med foredrag, og først ut var vår første formann Vidar Fondevik som kåserte: Om stiftelsen av foreningen i 2000.

Nestemann ut var Leif Tore Skjerven om: Pionerdykkingen i Nordsjøen 1966 – 1980. Han kom inn på bakgrunnen for dyp dykking med blandingsgass hos US Navy nemlig redning av tapt ubåt. De hadde 3 ulykker i 1915, 1925 og 1927 hvor til sammen 94 mennesker omkom. Dette resulterte i forskning på dyp dykking og bruk av

Det ble noe mer om våre første år basert på korrespondanse og omtaler i Dykkenytt. En nostalgisk start på dagen.

helium i pustegassblandinger. Så da de i 1939 mistet en ubåt på 74 meters dyp reddet de alle 34 som var om bord. Så kom oljen offshore og all dykkingen dette medførte. Han kom inn på de første norske dykkerne og oppstarten av det første norske offshore dykkeselskapet 3X.

En naturlig oppfølger til Leif Tores innlegg var Trygg Seljevoll Methi fra Oljemuseet som holdt et foredrag om et prosjekt de hadde startet sammen med medspillere om å ta vare på: Historien om norsk undervannsteknologi.

Fortsettes på side 7.

Historical Diving Conference, Poole, England 2015.

Rapport fra denne konferansen. den 10. oktober.

Som vanlig var det fire foredrag. Førstemann ut var Lt. Cdr. Rob Hoole, RN. Han snakket engasjert om en dykkeoperasjon som har gått noenlunde upåaktet i dette året som markerte 70årsminnet om invasjonen

i Frankrike i 1945. *Frogmen – First Ashore on D-Day*. Dette var de 120 dykkerne som sprengte bort alle hinderne tyskerne hadde satt opp i strandbeltet for å hindre landgangsfartøylene fra å komme opp på stranden. I løpet av meget kort tid fjernet de over 2000 hindringer

på den delen av stranden hvor i hovedsak britene kom på land. Amerikanerne brukte ikke dykkere.

Neste foredrag var av dr. Colin Irwin som snakket om et eksperiment han hadde vært med på for 50 år siden.

Forts. Side 3.

Innhold i dette nummer

- FORENINGENS 15 ÅRSJUBILEUM
- Rapport fra Nordisk/ internasjonalt dykketreff i Sverige 2015
- HISTORICAL DIVING CONFERENCE POOLE, ENGLAND 2015
- KAPTEINLØYTNANT OVE LUND

DYKKEHISTORISKE ARRANGEMENT

Bergen internasjonale dykkeseminar 25 - 26 november 2015

LUTEFISKEN DYKKEFAGLIG JULETREFF OSLO 27. NOV.

GENERALFORSAMLING NDHF, MARS 2016

TYSK DYKKEHISTORISK TREFF 11. OG 12 JUNI
www.historische-tauchergesellschaft.de

EUROPEISK (NORDISK) TREFF I TURKU, FINLAND 21. OG 22. MAI

KLINGERT DYKKESEMINAR OG DEMONSTRASJONSDYKK. BRESLAU/ WROCLAW POLEN 25. OG 26. JUNI

HDS, POOLE, ENGLAND, 5. NOVEMBER

Rapport fra Nordisk/internasjonalt dykketreff i Sverige 2015.

Av Bjørn W. Kahrs

Det var svenskernes tur i år til å arrangere det som etter hvert er blitt et godt innarbeidet treff på den europeiske dykkehistoriske kalenderen. De hadde lagt møtet til den svenske kommersielle dykkeskolen ved Svanesund på øyen Orust i nærheten av Göteborg. Nærmeste sted for overnatting var i Stenungsund eller Ljungskile. Fra Norge møtte 5 deltagere.

Svenskene hadde lagt opp et stort arrangement over tre dager og hadde sikret oss strålende vær nesten hele tiden. Fredag kveld møttes vi til velkomstdrinker og grillparty. De hadde flyttet deler av utstillingen på Dyktankhuset i Stockholm til Orust

for anledningen og arrangert den sammen med private samlinger til en interessant utstyrmessig utviklingshistorie. Det ble god anledning til å se på dette både fredag og i pauser under arrangementet. Noe utstyr ble og demonstrert på lørdag og søndag. De hadde organisert transport tilbake til overnattingsstedene for dem som ikke hadde egen bil.

Lørdag var det først foredrag av Hans Örnhammar om hvordan de hadde reddet Dyktankhuset eller som boken om huset navngir det Dykhuset. Dette var og årsaken til oppstarten av Svensk DykeriHistorisk Förening (SDHF) i 1979, noe som sannsynligvis gjør den til verdens eldste dykkehistoriske forening. Et annet foredrag var om utviklingen og mulighetene ved bruk av Poseidons siste rebreather fra 2014. <http://www.poseidon.com/products/rebreathers/se7en>. Så var det dykking.

Først i skolens utendørs tank med finnenes Triewaldklokke «Mårten» og en dykker med skindrakten svenskene har laget etter en beskrivelse fra 1663. Etterpå dykket de med replikaen av verdens eldste dykkerdrakt «The Old Gentleman of Raahe» fra Finland. Det ble og anledning for enkelte til å dykke med klokken, men uten skindrakten. Så ble det dykket fra kaien med et utvalg av historisk dykkerutstyr. Det hele avbrutt av lunsj. Lørdagen ble avsluttet med deilig middag.

Hans Bohlin i den svenske dykkerdrakten

Søndag var det en ny runde med foredrag. Først en grundig gjennomgang av utviklingen og bruk av trykkammer i Sverige fra de første spede forsøk i 1860 og frem til dagens situasjon. Igjen et foredrag av Hans Örnhammar. Svenskene har en godt utviklet

dykkeutstyrsindustri og Imre Botos som arbeidet hos AGA og senere Interspiro holdt et foredrag om utviklingen og utprøvingen av AGAs rebreather ACOC. Vi fikk et godt innblikk i oppturer og nedturer før utstyret var ferdig for salg på det åpne markedet. Så fikk vi se noen fantastiske undervannsbilder fra Østersjøen og vrak der som en avslutning. Så var det fiskesuppe til lunsj, fotografering og overlevering av banneret som følger arrangementet til finnen og takk for denne gang. Deres internasjonale/nordiske dykketreff blir i Turku (Åbo) helgen 20. – 22. mai 2016.

Takk til svenskene for et flott arrangement.

Flere bilder på <http://www.sdhf.se/dokument/>

Flesteparten av deltagerne fotografert foran arrangementsbanneret.

Forts. Fra side 1.

Glaucus 50 years on: A triumph of BSAC innovation in underwater living on a shoestring budget.

En spennende historie om hvordan noen få sportsdykkere fikk laget et undervannshus, senket det til 10 meters dybde og bodde i det en uke. Huset som veide rundt 15 tonn med ballast ble bygget av en stor stål fortøyningsbøye hvor de laget åpning til vannet, noen køyer og en egen seksjon for et toalett. De to som startet prosjektet var begge rundt 19 år og det opprinnelige budsjettet var på £ 140,-. Prisen ble tilslutt £ 1000,- pluss store mengder frivillig innsats. Så de to 19åringene bodde i huset en uke, analyserte gassammensetningen hver 8 time og sto i forbindelse med overflaten via en feltttelefon og dykket med scubautstyr. De hadde og fjernsynsovervåkning. Dekompresjonen var ved å flushe med oksygen slik at overskuddet av nitrogen ble fjernet fra kroppen. En utrolig prestasjon av amatørdykkere for 50 år siden.

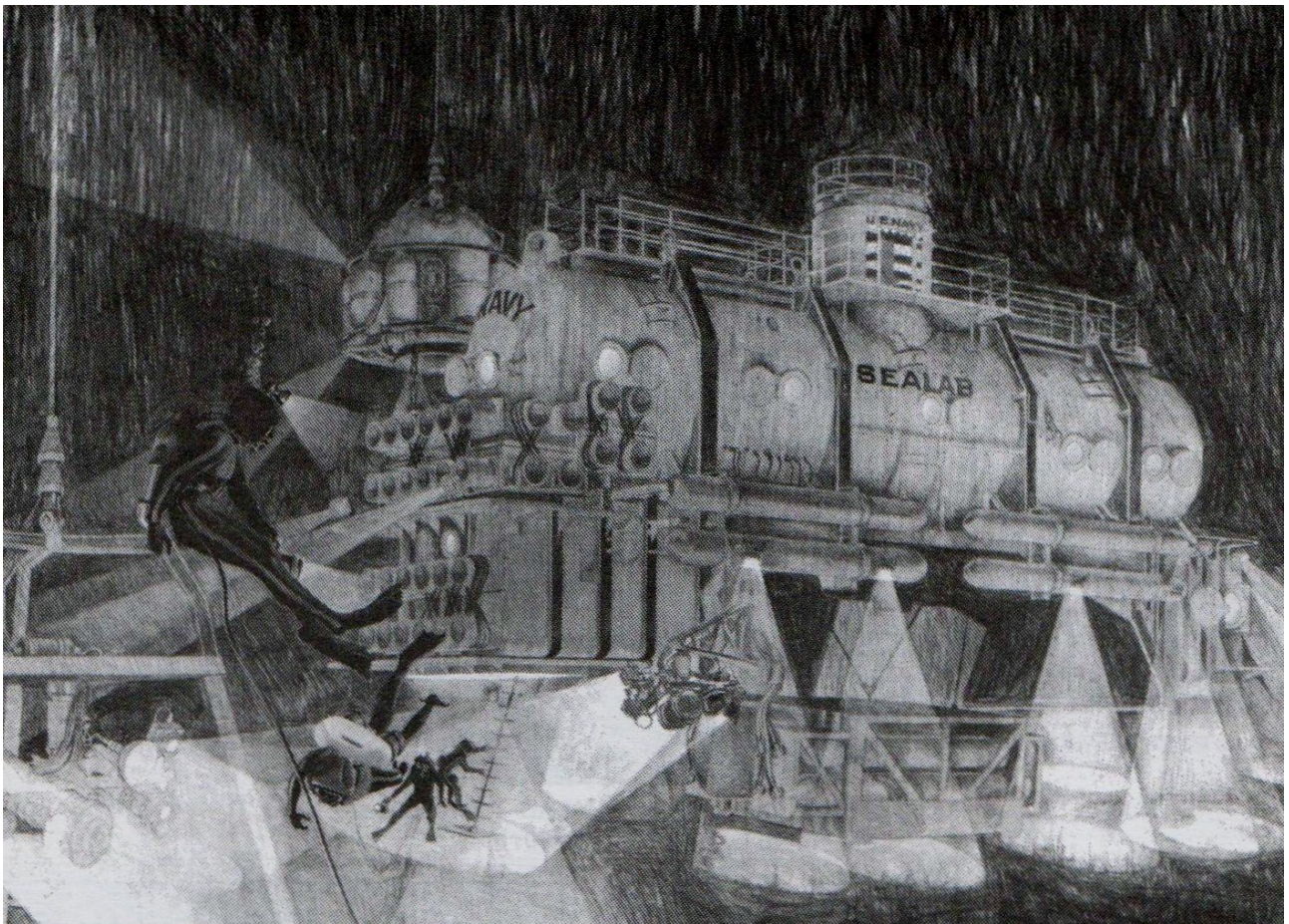
Etterpå reflekterte formannen John Bevan i HDS over foreningens første 25 år og hva de hadde oppnådd i løpet av disse årene. De har nå samarbeidsavtaler med dykkehistoriske foreninger i 14 land eller regioner, de har fått sitt eget museum og sitt eget lokale til arkiver og rikholdige bibliotek. Han kom og inn på avdøde medlemmer som hadde gjort en stor innsats for foreningen, men takket og medlemmene for alt de gjør og hadde gjort for foreningen.

Etter lunsj fikk vi høre om et mye større prosjekt med forskningsmessige undervannshus nemlig SEALAB I, II og III til US Navy. Foredraget ble holdt av Dr. James Vorosmarti som selv skulle vært en av deltagerne på : *SEALAB III. The last U.S. Navy underwater research habitat.*

forskningen rundt metningsdykking ble foretatt. Til å begynne med var ikke budsjettene for store og SEALAB I (1964) ble sveiset sammen av overskuddsmateriell fra marinen og lånt utstyr fra «forskjellige» kilder dybden var 58 meter. Marinen var sånn passelig interessert, men det ble en suksess, så finansieringen av SEALAB II satt litt løsere. Budsjettet var på \$ 300000,-.

Habitatet ble plassert på bunn på 62 meters dyp i 1965 og tre grupper på 10 mann hver tilbrakte 15 døgn på bunn. Astronauten Scott Carpenter var med og tilbrakte to perioder på til sammen 30 døgn på bunnen. Etter denne suksessen satt pengene litt løsere. Budsjettet for SEALAB II var på \$ 300 000,-.

Etter avsluttet tid ble habitatet tatt til overflaten for å bygges om og bli brukt i SEALAB III eksperimentet. Habitatet ble senket til 185 meter (610 fot)dyp i 1969. Denne gangen skulle totalt 52 aquanauter delta, bl.a.

foredragsholderen Dr. Vorosmarti. Habitatet begynte å lekke før det ble tatt i bruk og de sendte dykkere ned i dykkerklokke for å tette lekkasjen. De første to klarte det ikke. På det neste dykket 17. februar 1969 omkom Berry L. Cannon og hele prosjektet ble skrinlagt. Habitatet ble hugget opp, men SEALAB I er utstilt på Museum of Man in the Sea i Panama City Beach i Florida.

Siste foredrag var av Martin Sayer: *From pneumatic to digital: A history of diving computers*. Han hadde en fin gjennomgang av utviklingen av analoge og digitale dykkekomputere fra de første spede forsøk på slutten av 1940-tallet og frem til dagens avanserte digitale modeller. En flott historisk gjennomgang.

Om kvelden var det middag. Neste år vil møtet igjen bli på RNLI College i Poole og datoen er 5. november. Vær ute i god tid med rombestilling. I år var hotellet i forbindelse med RNLI College fullbooket og jeg måtte finne alternativ overnatting.

Kapteinløytnant Ove Lund. Første sjef for Marinens Froskemannskole.

Vet vi noe mer om ham?

Av Bjørn W. Kahrs.

I boken Fra Marinedykkings Historie i Norge har forfatteren Erling Krange med et bilde (side 62) fra opplæringen av norske dykkere i Storbritannia som viser at minedykkerne fikk opplæring i bruk av «lett» utstyr. Det samme gjorde de som dykket med undervannskajakken «Sleeping Beauty». Men denne kunnskapen må ha forsvunnet i tiden frem til 1951, eller den fantes andre steder. I kapitlet om Svømmedykkingen er det E-tjenesten i Sjøforsvarets Overkommando (SOK) som begynner å interessere seg for denne dykkemetoden.

Høsten 1951 oppsøkte orlogskaptein Andreas Stang og kommandørkaptein (sjefslege i Sjøforsvaret) Johan Greve Brun bassenget på Bislett bad der to sportsdykkerne Ove Lund og hans fetter Ragnvald Kolderup øvelsesdykket. De dykket delvis med hjemmelaget utstyr og delvis med utstyr kjøpt i utlandet. Dette vakte såpass interesse at det ble utarbeidet en plan for en Marinens Froskemannskole, men Sjøforsvaret fant ikke finansiering. Dette ble i første omgang ordnet gjennom E-tjenesten etter at sjefen for forsvarets E-tjeneste hadde stilt seg positivt til dette

Ove Lund ble tilbudt stillingen som leder. Hvilken bakgrunn hadde han? Da han aksepterte stilling var han disponent for en sports- og jaktutstysforretning i Oslo som het Ludv. Torgersen & Co. A/S. I dette firmaet hadde han arbeidet siden 1946, da han var 22 år gammel. Men hva hadde han gjort før det?

For meg startet dette søkearbeidet etter en henvendelse fra Helmut Knüfermann under det tyske treffet i Neustadt i 2014. Han dykket med et oksygenapparat Lt. Lund II og ville vite mer om denne Lt. Lund. Først spurte jeg via mellompersoner, eller direkte, folk som hadde tjenestegjort under Lund, eller kunne ha truffet ham på annen måte. Det kom ikke mye ut av dette. Så kontaktet jeg Riksarkivet

og de sendte meg kopi av hans militære rulleblad.

Han var født i Oslo 25. mai 1924. Han hadde tatt eksamen artium, muligens på språklinjen. Ut fra alder må det ha vært i 1942 eller 1943. Han hadde og tatt handelskole. Han var medlem av Mil.org. fra 1943 til mai 1944. Han må ha flyktet til Sverige, for fra mai 1944 til august 1944 er han politisoldat der. Fra august 1944 er han flyelev og flyver ved R.N.A.F. til november 1945. Det eneste som finner i

Helmut Knüfermann med sitt Lt. Lund II apparat

biblioteket hos Forsvarsmuseet om Ove Lund og flyveropplæringen er et lite originalfoto i innrullingskatalogen til R.N.A.F. Fra han kom hjem i 1945 til mai 1946 er han oppført i Heimevernet. Så begynner han hos Ludv. Torgersen & Co. A/S. Fra 19. mai 1949 er han bosatt i Holmendammen terrasse 23 på Smedstad. Dette er fra samme dagen som han gifter seg med Randi Bentsen som fra da er oppført som nærmeste pårørende.

Han må ha startet i Forsvaret en gang i 1952 for fra juli 1952 til 3. mai 1953 er han på spesialoppdrag for S.O.K./A III E. (Sjøforsvarets Overkommando). Dette må være: Kurs for utdanning av «Frogmen» i

USA. Han er og beordret til Storbritannia i dette tidsrommet. Vel hjemme er han fra mai 1953 til 6. oktober hovedinstruktør for S.M.I.. (Sjøforsvarets Mineinspeksjon). Dette må være avdelingen som hadde med froskemannsdykkingen å gjøre for fra mars 1954 til 20. oktober er han leder for M.M.I./Froskemannsavdeling. (*Marinens Mineinspeksjon, Mineinspeksjonen ble opprettet 1/8 1946, men ble fra 1/2 1955 slått sammen med Marinens torpedoinspeksjon, til Marinens torpedo- og mineinspeksjon.*)

Han er sjefsinstruktør for flere froskemannskurs under denne avdelingen, men fra april 1956 til han dør 13. august 1956 er han Leder av Marinens Froskemannskole.

Fra 15. juli 1952 er han U/løytnant hos Spesialtjenesten til han fra den 1. november 1953 får graden Kapt.løytn. Konst. (Sp.tj.) ved kgl.res. av 6. november 1953. Han blir kapteinløytnant etter utnevnelse ved Kronprinsregentens resolusjon den 16. desember 1955.

Kapteinløytnant Ove Lund

Foran fra venstre sitter: Bjørn Bjørnø, Olsen, Pedersen, Johnsen, Ove Lund (skolesjef), Kjell Iversen, Steinar Wickmann, Torleif Thomassen og Per Berg. Midt i neste rekke står tre danske marineoffiserer som gikk på kurs i Horten. Tredje mann fra høyre i bakre rekke er Trygg Andersen. (Foto: DFS)

Forts. fra side 1

Dette innsamlingsarbeidet skal resultere i en bok om emnet. Etter en gjennomgang av historien og bakgrunnen til undervannsteknologien kom han med en oppfordring til oss i foreningen om å hjelpe med: Arkivmateriale, foto, film, dokumenter og gjenstander.

Neste mann ut var Bjørn W. Kahrs. Han fortalte om nye arkivfunn rundt kapteinløytnant Ove Lund som var første sjef for det som den gangen var Marinens Froskemannstjeneste og Lunds fatale dykk i 1956. Se egen artikkel i dette medlemsbrevet.

Så holdt Kåre Segadal sitt innlegg om George Wookey som i oktober 1956 dykket til 600 fot eller ca. 183 meter utenfor Ytre Arna og markeringen av dette dykket 50 år senere. Han kom og inn på

Noen av deltagerne ved minneplaketten over rekorddykket på Garnes.

andre dypdykk. Senere på dagen besøkte vi minneplaketten over dykket. (Kanskje en egen artikkel til medlemsbrevet fra Kåre om hans funn omtalt i foredraget?)

Så før lunsj orienterte Arild Marøy Hansen fra Bergen Sjøfartsmuseum om museet. Etter lunsj ga han oss en omvisning både fra utstilte gjenstander og bak kulissene hvor vi fikk se gjenstander fra undervannsarkeologiske utgravinger museet hadde foretatt, eller var blitt gitt til museet av dykkere.

En av kobberbarrene dykkeren ikke fikk med seg under klokkedykkingen i 1673.

Nå var turen kommet til veteranbussturen med en buss fra 1950-tallet. Vi kjørte fra museet til Garnes og minneplaketten over rekorddykket i 1956. Etter dette besøket var det tilbake til bussen som kjørte oss til gamle Arna stasjon, veterantoget og spisevognen fra 1938 som ventet på oss. I spisevognen var bordene dekket med duker og tøyservietter. Tallerkener, glass og bestikk var de originale med emblem fra NSB. Stilig oppdekking. Servering og spising foregikk mens toget gikk langs den gamle jernbanetraseen fra Arna til Midtun og vi hadde det ikke travelt. Nydelig mat. Drikke etter eget ønske og lommebok. Været var på vår side så det ble en minneverdig tur. Tilbake på Arna ventet en annen veteranbuss, men med samme sjåfør. Opprinnelig var det meningen at vi skulle ta vanlig tog tilbake til Bergen, men akkurat denne helgen var tunellen gjennom Ulrikken stengt så derfor ble det nok en veteranbuss.

Et flott jubileumsarrangement og all ære til komiteen og takk til dem for planlegging og gjennomføring.

Redaktør for denne utgaven av medlemsbrev: Bjørn W. Kahrs